

Văn Miếu Tỉnh Vĩnh Phúc Sẽ Thờ Ai ở Gian Giữa Chánh Điện?

Nguyễn Văn Nghệ

Văn miếu tỉnh Vĩnh Phúc được khởi công xây dựng vào năm 2012 tại khu Gò Cháo, phường Liên Bảo, thành phố Vĩnh Yên sắp hoàn tất. Công việc xây dựng Văn miếu sắp hoàn tất nhưng lại chưa biết thờ vị nào ở gian giữa chánh điện. Thật là buồn cười!

Ngày 08/06/2015 ông Giám đốc Sở Văn hóa, Thể thao và du lịch tỉnh Vĩnh Phúc là Trần Mạnh Định nói với báo Dân Trí rằng chưa thống nhất sẽ thờ Khổng tử tại Văn miếu : *“Tỉnh đã giao Liên hiệp Khoa học Kỹ thuật Vĩnh Phúc tổ chức hội thảo về vấn đề thờ tự ở Văn miếu rồi và bây giờ đến lượt chúng tôi cho ý kiến. Chính bọn tôi cũng chưa thống nhất việc đó đâu”*

Ông Phó Giám đốc Sở Văn hóa , Thể thao và Du lịch tỉnh Vĩnh Phúc là Kim Ngoan Văn Quỳnh cũng nói với báo Dân Trí “Toàn bộ đề án trưng bày nội thất của Văn miếu mà Sở Văn hóa là chủ đầu tư, đã báo cáo qua nhiều lần hội thảo khoa học, qua nhiều lần họp với các nhà khoa học đều không đưa Khổng tử vào thờ ở đó mà chỉ đưa vào gian thờ chính là ông Chu văn An, chứ không phải Khổng tử. *“Sau này mới có một số ý kiến cho rằng phải đưa Khổng tử vào thờ trong Văn miếu . Quan điểm của ngành tôi trong việc phê duyệt nội thất ở Văn miếu là không thờ Khổng tử trong đó”* (Vĩnh Phúc “Chưa định thờ Khổng tử ở văn miếu” - Nguồn: BBC tiếng Việt 08/06/2015).

Vậy thì tỉnh Vĩnh Phúc cho xây Văn miếu để thờ ai?

Trong tờ trình của Sở Kế hoạch – Đầu tư, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Vĩnh Phúc gửi UBND tỉnh Vĩnh Phúc tháng 10/2011 về việc đề nghị phê duyệt dự án xây dựng công trình Văn miếu tỉnh Vĩnh Phúc nêu rõ: *“Văn miếu là nơi thờ Khổng tử, nhà tư tưởng và giáo dục lớn thời cổ đại. Các nước theo Nho giáo trước đây như Trung Quốc, Triều Tiên, Nhật Bản và Việt Nam đều xây dựng Văn miếu”* (Bài viết “Xây Văn miếu 271 tỷ ở tỉnh, có lãng phí quá không?” đăng trên Tuổi trẻ online ngày 8/6/2015). Tờ trình khẳng định “Văn miếu là nơi thờ Khổng tử”, nhưng khi dư luận lên tiếng thì lãnh đạo Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Vĩnh Phúc lại nói quanh co, không giữ vững lập trường.

Cội nguồn của hai chữ Văn miếu

Năm Khai Nguyên thứ 27 (739- Kỷ Mão) Đường Huyền Tông có chiếu truy thụy Khổng tử là Văn Tuyên vương, do đó những nơi thờ tự Khổng tử gọi là Văn Tuyên vương miếu (miếu thờ Văn Tuyên vương – tức Khổng tử). Văn Tuyên vương là thụy hiệu của Khổng tử. Tên thụy là tên đặt cho người chết, dựa vào hành vi lúc sống mà đặt tên cho. Tử Cống hỏi Khổng tử: “Khổng Văn tử, hà dĩ vị chi Văn dã?(Ông Khổng Văn tử tại sao được tên thụy là Văn?) Khổng tử trả lời: “Mẫn nhi háo học, bất sí hạ vấn, thị dĩ vị chi Văn dã” (Ông ấy đã minh mẫn mà lại hiếu học, không thẹn mà hỏi bậc dưới mình, vì vậy nên được thụy hiệu là Văn – Luận ngữ, Công Dã Tráng V, 14). Ở Việt Nam vua Trần Nghệ Tông ban thụy hiệu cho Chu văn An là Văn Trinh công. Triều Nguyễn quy định quan văn chánh nhất phẩm khi chết được ban thụy hiệu là Văn Nghị; quan văn tòng nhất phẩm được ban thụy hiệu là Văn Í (2). Đời nhà Minh niên hiệu Vĩnh Lạc (1403- 1424) những nơi thờ tự Khổng tử gọi là Văn miếu (rút gọn của từ Văn Tuyên vương miếu). Năm Dân quốc thứ 3(1914) Lễ Chế Quán cho phục cách gọi nơi thờ tự Khổng tử như thời xa xưa là Khổng tử miếu (miếu thờ Khổng tử).

Khổng tử miếu được dịch sang tiếng Pháp là Temple de Confucius. Dịch như vậy là rất chuẩn và chưa có ai lên tiếng phê bình. Hai chữ Văn miếu khi dịch sang tiếng Pháp là Temple de la littérature; tiếng Anh là Literature temple và tất cả đều có nghĩa là “miếu Văn chương”. Học giả Madrolle dịch từ văn miếu sang tiếng Pháp là Temple de la culture littéraire (= Miếu văn hóa có tính văn chương).Hữu Ngọc nhận xét cách dịch của Madrolle: “Dịch như vậy có thể sát hơn Temple de la littérature (= Miếu văn chương)”(1)

Hiện nay chữ “Văn” trong từ “Văn miếu” khi dịch sang tiếng nước ngoài chưa lột tả được hết ý nghĩa của chữ “Văn” trong thụy hiệu của Khổng tử. Ở Trung Quốc hoặc Việt Nam khi nói đến Văn miếu người ta biết ngay ai là chủ thể được thờ ở Văn miếu. Các Văn miếu được xây dựng dưới triều Nguyễn còn tồn tại đến nay bố cục thờ tự vẫn là gian chính giữa thờ Khổng tử, gian hai bên thờ Tử phối và các tiên hiền, tiên nho.

Riêng Văn miếu Trấn Biên (Biên Hòa) sau khi phục dựng lại thì bố cục thờ tự có thay đổi. Trong bài viết “ Nho giáo Việt Nam - Từ góc nhìn di sản văn hóa” của PGS- TS Đặng Văn Bài – nguyên Cục trưởng Cục Di sản Văn hóa Việt Nam - viết: “UBND tỉnh Đồng Nai với sự ủng hộ của Bộ Văn hóa và Thông tin (nay là Bộ văn hóa, Thể thao và Du lịch) và các ban ngành ở Trung ương đã quyết định xây dựng lại Văn miếu Trấn Biên với tư cách là một thiết chế văn hóa đặc thù- nơi thờ và tôn vinh Chủ tịch Hồ Chí Minh cùng các danh nhân văn hóa của đất nước và địa phương, trong đó có phối thờ Khổng tử với tư cách là người sáng lập Nho giáo”.

Lạ thay! lạ thay! Ông Hồ Chí Minh cũng đã từng xưng mình là học trò nhỏ của Khổng tử, Thích Ca , Giê su lại được các vị lãnh đạo đưa vào thờ ở gian giữa chánh điện của Văn miếu Trấn Biên, còn Khổng tử - vị Vạn thế sư biểu - lại được “phối thờ” mà lại “phối thờ” ở ngoài sân Văn miếu Trấn Biên! Nếu thờ ông Hồ Chí Minh cùng các danh nhân văn hóa của đất nước và địa phương ở Văn miếu Trấn Biên và Khổng tử chỉ được “phối thờ” thì nên đổi cụm từ “Văn miếu Trấn Biên”. Bởi vì dùng hai chữ “Văn miếu” là lạm dụng.

Đả phá Khổng tử

Có nhiều í kiến không chấp nhận thờ Khổng tử ở Văn miếu Vĩnh Phúc và kèm theo những lời đả phá Khổng tử một cách nặng lời. Chúng ta không nên nóng vội. Trước khi công kích, đả phá tư tưởng Khổng tử chúng ta đã đọc và hiểu một cách tường tận các sách về Nho giáo chưa? Tư tưởng của Khổng tử cũng có những chỗ lạc hậu ,lỗi thời nhưng cũng có những chỗ còn có thể áp dụng trong cuộc sống hiện tại. Will Durant nhận xét về học thuyết tư tưởng Khổng tử: “*Không nên trách Khổng tử về tất cả những nhược điểm ấy. Không ai lại đòi một triết gia phải suy tư cho hai chục thế kỷ. trong một đời người làm sao có thể tìm được con đường đưa tới tri thức cho hết thảy các đời sau. Mà rất ít người làm nhiệm vụ ấy một cách đầy đủ như Khổng tử. Càng hiểu rõ ông, chúng ta càng ngạc nhiên rằng chỉ có một phần nhỏ trong đạo của ông là không hợp với khoa học, với những sự biến đổi do thời gian. Khi ta nhận thấy rằng ngay ở thời đại chúng ta, ông vẫn là người chỉ đường chắc chắn cho chúng ta thì chúng ta quên những lời đời đời hơi nhàm của ông và đức độ quá hoàn toàn của ông làm cho ta có lúc chịu không nổi...*”(3)

Xây dựng nơi thờ tự cho các vị khai sáng các học thuyết được dân chúng mến mộ là việc nên làm, nhưng phải “tùy gia phong kiệm”. Văn miếu Vĩnh Phúc sau khi hoàn thiện, gian giữa chánh điện vẫn có thể không thờ Khổng tử nhưng hai chữ “Văn miếu” phải được xóa bỏ và thay vào đó bằng một cái từ khác như vậy mới chính danh. Bởi vì: “ Danh bất chính tắc ngôn bất thuận, ngôn bất thuận tắc sự bất thành” (Luận ngữ, Tử Lộ XIII, 3).

Nguyễn Văn Nghệ

Tổ dân phố Phú Lộc Tây I, Thị trấn Diên Khánh – Khánh Hòa

Chú thích:

Hữu Ngọc, Lãng du trong văn hóa Việt Nam, Nxb Thanh niên , trang 101.

Khâm định Đại Nam hội điển sự lệ tập 3,Nxb Thuận Hóa – Huế ,1996, trg 225.

Đại Nam điển lệ toát yếu (Tiến sĩ Nguyễn Sĩ Giác phiên âm và dịch nghĩa) ,Nxb TPHCM 1993,trg 19.

Will Durant, Lịch sử văn minh Trung Hoa (Nguyễn Hiến Lê dịch), Nxb Văn hóa Thông tin, trg 92-93